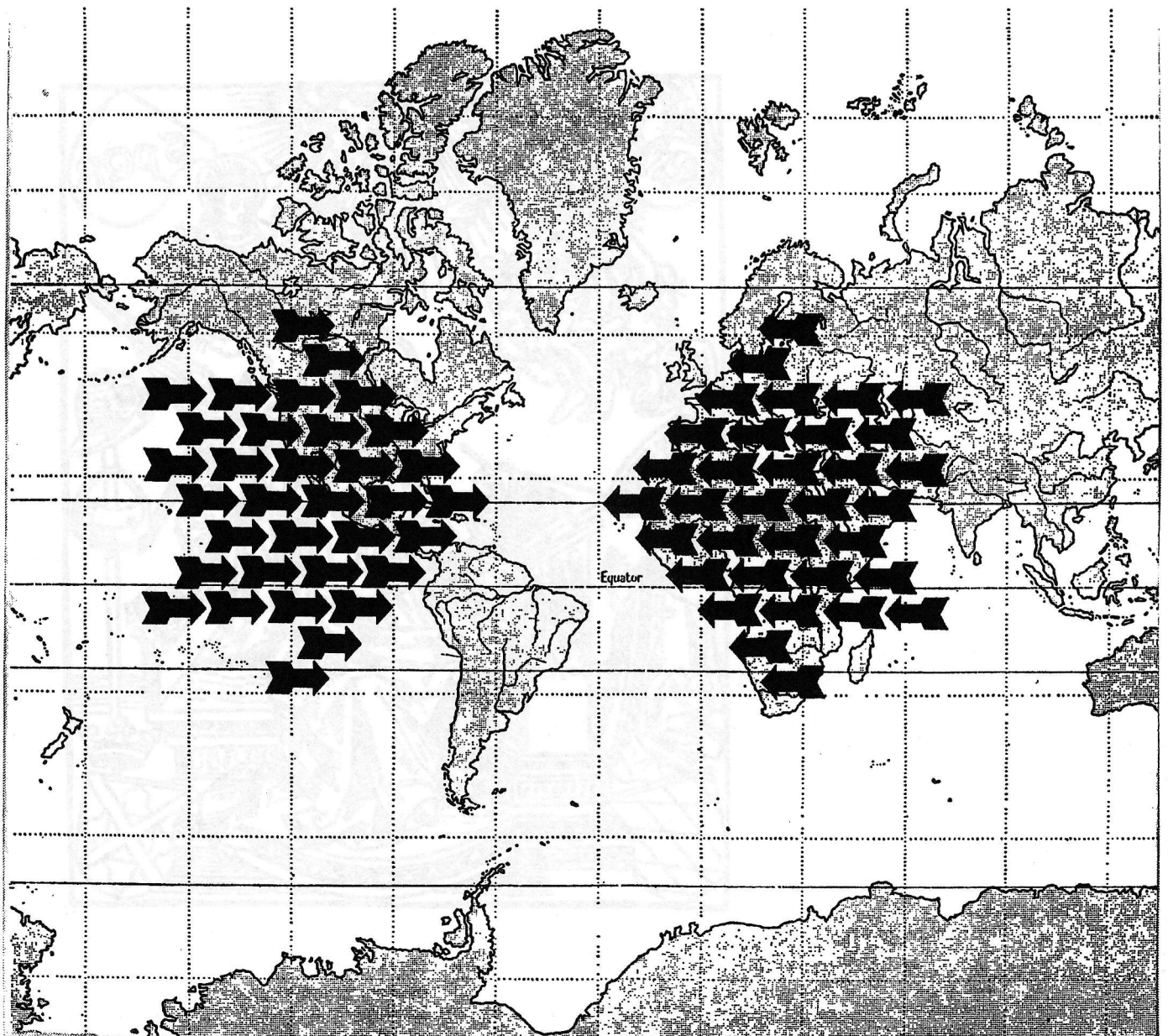

MINERVA'S

KVARTALSSKRIFT Nr. 3-4 1972 ÅRG. 16

LØSSALG KR. 12,—

ENDRINGER OG KONFLIKT I INTERNASJONAL POLITIKK
POLITISKE STRATEGIER OG FORHOLDENE PÅ ARBEIDSMARKEDET
SOSIALISME — KONSERVATISME
SKOLEN, SAMFUNNET OG FREMTIDEN
KUNST OG KUNSTFILOSOFI

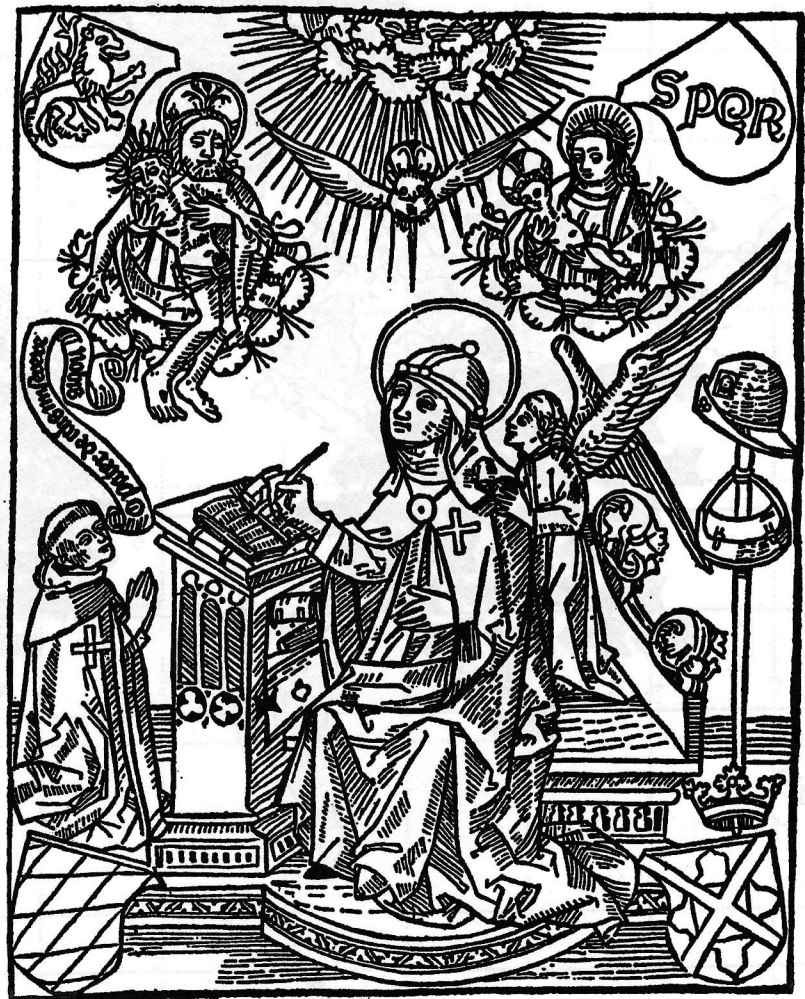

MINERVA'S

KVARTALSSKRIFT

UAVHENGIG KONSERVATIVT TIDSSKRIFT

Nr. 3/4 - 1972. 16. årgang.

Redaktører:

GUNNAR MAGNUS
HALVOR STENSTADVOLD (ansvarlig)

Forretningsførere:

JOHN ELDEN
ANDERS C. SJAASTAD

Redaksjonssekretærer:

ARILD UNDERDAL
STEIN LØVOLD

Utgitt av

MINERVAS KVARTALSSKRIFT

Redaksjonsutvalget

STORTINGSGATEN 20 III, OSLO 1
Postgiro 127 56 - Bankgiro 233 526/477
Telefon 41 22 21

INNHOOLD

Redaksjonelt	188	Kampanjeorganisasjoner og de politiske partier
GEORGE F. KENNAN	191	«X» pluss 25 — intervju med George F. Kennan
RICHARD LÖWENTHAL	202	Kontinuitet og endring i sovjetisk utenrikspolitikk
ØYSTEIN JOSEFSEN	212	Internasjonale investeringer og konflikt
ODD GUNNAR SKAGESTAD	225	Spørsmålet om regulering av ressursutnyttelse i «nye territorier»
ULF TORGENSEN	232	Politiske strategier og forholdene på arbeidsmarkedet
ROBERT HEILBRONER	240	Et radikalt syn på sosialismen
HALVOR STENSTADVOLD	251	Heilbroners konservatisme
TORE LINDBEKK	258	Vår skole, vårt samfunn og fremtiden
GRETE BØRSAND HEYERDAHL	263	Idéhistorie og selvforståelse
INGE LUCIE & JOHN BAARDGAARD	276	Taines meninger om kunst
HIPPOLYTE TAINE	278	Kunstfilosofi
SVEIN EIRIK FAUSKEVAG	280	Når kunstverket blir poesi
ODD INGE LANGHOLM	285	Menneskelige tilhørskvaliteter i diktningen — Tre bidrag til poetisk teori
MATTHEW ARNOLD	294	Stranda ved Dover
KIRSTEN ENGELSTAD	295	Tema og stemning i Françoise Sagans forfatterskap
	302	Biografier
	306	Innholdsregister 16. årgang

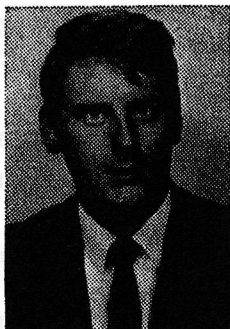
Spørsmålet om regulering av ressursutnyttelse i «nye territorier»

Løsningsalternativer og muligheter

Av forsker/mag. art. ODD GUNNAR SKAGESTAD

Biografier

305

SKAGESTAD, ODD GUNNAR; forsker. Født 7. januar 1944 i Skien. Magistergraden i statsvitenskap ved Universitetet i Oslo 1971. Forsker ved Fridthjof Nansen-Stiftelsen på Polhøgda. Har innehatt Chan Gordon Memorial Scholarship samt Richardson Foundation Scholarship for studier ved Davidson College, USA 1963—64, Hoff-Farmand-legatet 1972, og reise-stipend fra Nordiska Afrikainstitutet 1972. Har skrevet flere artikler, bl. a. «Utenrikspolitiske holdninger og sosial posisjon» i *Statsvetenskapelig Tidsskrift* 4/72.

Adresse: Veitvedtveien 1 C, Oslo 5.

MINERVA'S

KVARTALSSKRIFT

UAVHENGIG KONSERVATIVT TIDSSKRIFT

Nr. 3/4 - 1972. 16. årgang.

Spørsmålet om regulering av ressursutnyttelse i «nye territorier»

Løsningsalternativer og muligheter

Av forsker/mag. art. ODD GUNNAR SKAGESTAD

SKAGESTAD, ODD GUNNAR; forsker. Født 7. januar 1944 i Skien. Magistergraden i statsvitenskap ved Universitetet i Oslo 1971. Forsker ved Fridthjof Nansen-Stiftelsen på Polhøgda. Har innehatt Chan Gordon Memorial Scholarship samt Richardson Foundation Scholarship for studier ved Davidson College, USA 1963—64, Hoff-Farmand-legatet 1972, og reise-stipend fra Nordiska Afrikainstitutet 1972. Har skrevet flere artikler, bl. a. «Utenrikspolitiske holdninger og sosial posisjon» i *Statsvetenskapelig Tidsskrift* 4/72. Adresse: Veitvedtveien 1 C, Oslo 5.

Spørsmålet om regulering av ressursutnyttelse i «nye territorier»

Løsningsalternativer og muligheter

Av forsker/mag. art. ODD GUNNAR SKAGESTAD

I vår verden kan man idag spore en stadig mer påtagelig knapphet på visse typer natur-ressurser; kanskje særlig når det gjelder de såkalte *ikke-reproduserbare ressurser*, så som metaller, mineraler, olje og gass. Dette er en tendens som ventelig vil vare ved eller ytterligere aksentueres i fremtiden. Man kan derfor registrere en økende interesse for ressurs-leting og -utnyttelse i verdens marginal-soner; i områder hvor slik virksomhet tidligere ikke ble ansett som økonomisk lønnsom eller endog praktisk gjennomførlig.

Et aktuelt og nærliggende eksempel på denne utviklingen har vi i det «olje-eventyr» som er igang på havets bunn utenfor vår egen kyst. Når det gjelder den virksomhet som er igangsatt på den norske kontinentalsokkelen, er saken grei for såvidt som virksomheten er underlagt nasjonal kontroll og dermed ikke reiser nye problemer av folkerettslig eller internasjonal/politisk art. Annerledes forholder det seg når slik utnyttelses-orientert virksomhet kommer igang i såkalte «nye territorier».

«Nye territorier» er fellesbetegnelsen på en del område-typer hvor områdenes geografiske særpreg i kombinasjon med visse dynamiske faktorer gjør det fruktbart å studere dem under en felles synsvinkel. Slike «nye territorier» har visse fellestrekk som skiller dem fra eksisterende og anerkjente nasjonale territorier, og defineres som:¹⁾

«Et geografisk område som (a) ikke tidligere er underlagt noen stats herredømme eller lagt under noen internasjonal organisasjons myndighet, og (b) er gjenstand for en virksomhet som skaper behov for regulering og kontroll av det som skjer i området.»

De «nye territorier» er altså utpregede *marginalområder* i såvel geografisk som politisk (folkerettslig) forstand, og kan konkret sies å omfatte henholdsvis *verdensrommet* og *fremmede himmellegemer*, *verdenshavene*, *havbunnen* og *polarområdene*.

I disse områdene finner man at særlig to tildels kryssende hensyn

preger aktørenes handlemåter og derved også områdenes politisk-dynamiske situasjon, nemlig:

1. Aktørenes praktiske utnyttelses-evne, — deres *kapabilitet*.
2. Aktørenes behov for en minste grad av lov og orden, — dvs. behovet for *politisk regulering*.

Det sentrale, uløste problem m.h.t. de «nye territorier» gjelder altså den aktuelle og fremtidige *regulering*. I det følgende skal vi ta for oss en del muligheter for slik regulering, spesielt med henblikk på ressurs-utnyttelse og utnyttelsesorientert virksomhet.

De natur-ressurser som finnes i de «nye territorier», betegnes gjerne som «*ekstra-nasjonale*».²) Det komplekse av problemer og oppgaver som er knyttet til de ekstra-nasjonale ressurser og utnyttelsen av disse, er nøye forbundet med (og faller tildels sammen med) spørsmålet om den aktuelle og fremtidige regulering av «nye territorier». Det er med dette som utgangspunkt at vi skal drøfte spørsmålet om *hvordan* disse problemene og oppgavene kan — og bør — tackles og løses.

Vi vil først se litt på hva slags prinsipper som her kan komme til anvendelse.

a) *Folkerettslige prinsipper.*

Folkeretten er betegnelsen for de prinsipper og den hevdvunne praksis som gjelder internasjonal lov og rett. Dette vil i første rekke si de rettslige forhold mellom stater. Folkerettens svakheter er fraværet av en øverste instans med maktmidler for effektiv retts håndhevelse, og at den ikke utgjør et fullstendig utbyg-

get og alment akseptert regelverk. Dens styrke er at den overhodet eksisterer og dermed utgjør et reelt og verdifullt tilbud i en verden hvor der er behov for dens funksjoner, som alternativ til rent vilkårlige samhandlingsformer.

Når det gjelder de «nye territorier» og forhold som angår ekstranasjonale ressurser, er folkeretten mangelfull. Dette utelukker imidlertid ikke at de folkerettslige prinsipper kan overføres, modifiseres eller videreutvikles med henblikk på disse forhold. Folkeretts-samfunnet bygger bl. a. på prinsippet om *suverenitet*. Tradisjonelt gjelder suvereniteten et geografisk avgrenset *territorium*, og er den rett en selvstendig stat har innen sitt eget område. (Det er her tale om såkalt *territorial suverenitet* eller «*dominium*» i motsetning til såkalt *politisk suverenitet* eller «*imperium*», som vil si en stats rett overfor sine egne undersåtter, uansett hvor disse måtte befinne seg.³) Det er det sistnevnte prinsipp som idag faktisk er i bruk i Antarktis, jfr. Antarktistraktatens art. VIII). For områder som ikke omfattes av en enkelt stats suverenitet, byr folkeretten på alternative muligheter. En mulighet er *condominium*, dvs. at et område står under fellesstyre av to eller flere stater. En annen mulighet er de *formynderskap* som har vært praktisert av Folkeforbundet («mandat-områder») og av de Forente Nasjoner («trusteeships»), og som går ut på å la én stat forestå administrasjonen av et område på vegne av en rekke interesserte parter. Områder som ikke omfattes av noen form for jurisdiksjon (m.a.o. slike områder som vi her har kalt «nye territorier») er ifølge folkeretten *terra nullius*, dvs.

ingenmannsland. Disse områder kan i henhold til folkerettslig teori underlegges nasjonal suverenitet under visse betingelser (fortrinnsvis «effektiv okkupasjon».⁴) Et problem er imidlertid at vår tids «nye territorier» ikke er av en slik beskaffenhet at de egner seg for suverenitets-erhvervelse i tradisjonell forstand. Dette er et forhold som blir antatt å innebære adskillig konfliktstoff.

b) Andre prinsipper.

M.h.t. rettighetsproblematikken for havbunnens vedkommende regner man gjerne med tre hovedtyper av mulige løsninger, som med visse modifikasjoner er overførbare på de «nye territorier» i videre forstand. Disse tre typer er følgende:⁵)

1. *Kyststat-teorien*, som går ut på at kyststatene i kraft av sin beliggenhet skal kunne hevde suverenitet over havbunnen ut til de store havdyp. Teorien tilsier at statene deler de angjeldende områder mellom seg i.h.t. visse retningslinjer; for havbunnens vedkommende fortrinnsvis det såkalte midtlinjeprinsipp, i andre tilfeller beslektede prinsipper hvorav spesielt kan nevnes *sektorprinsippet*, som i noe forskjellige versjoner er søkt anvendt både i Arktis og i Antarktis.

2. *Okkupasjonsteorien* går ut på at områdene deles i.h.t. de folkerettslige prinsipper om terra nullius og effektiv okkupasjon, og avviser tanken om at visse stater skal ha en privilegert stilling i kraft av sin beliggenhet. Det avgjørende kriterium er den enkelte stats *evne* til å nyttiggjøre seg et gitt område.

3. *Internasjonaliseringsteorien* bygger på at de aktuelle områder ikke

betraktes som ingenmannsland, men som et slags menneskehetens felles-eie (*terra communis*), og tilsier at der blir utviklet et slags internasjonalt regime for disse områdene. Denne betraktningmåten er noe vag m.h.t. sine praktiske implikasjoner, og kan gi rom for temmelig forskjelligeartede løsningstyper.

Ved drøftelsen av praktiske løsningsmuligheter bør man ikke tape de faktisk eksisterende realiteter av syne: Det internasjonale samfunns etablerte mønster av strukturer for makt, informasjon og konfliktløsning. Det har liten hensikt å konstruere modeller for ordnede forhold i de «nye territorier» hvis modellene ikke tar hensyn til disse forhold.

a) *Nasjonalstats-samfunnet.*

De nasjonale politiske systemer er rammen for meget av det som foregår på det internasjonale plan, innbefattet internasjonalt samarbeid. Man kan meget vel tenke seg at også spørsmål av ekstra-nasjonal art best vil kunne løses innen rammen av nasjonalstats-samfunnet. De nasjonale enheter blir berørt av de ekstranasjonale spørsmål, og det er i deres interesse å oppnå varige og tilfredsstillende ordninger. De disponerer over personell, materiell og kanaler for gjensidig informasjon.

På den annen side representerer også de nasjonale enhetene de tradisjonelle motsetninger i verdenssamfunnet. I alle fall er det klart at nasjonalstats-samfunnet utgjør et formidabelt hele som man ikke kan ignorere i en seriøs drøftelse av de saker vi her tar for oss.

b) *Internasjonale organisasjoner.*

Man har i moderne tid fått en rekke organer av internasjonal og tildels overnasjonal karakter, hvorav den mest iøynefallende er verdensorganisasjonen FN. Felles for disse organisasjonene er bl. a. at de kan betraktes som redskaper for *internasjonalt samarbeid*. Det kan derfor være nærliggende å tenke seg at de internasjonale samarbeidsbestrebelsene for å løse spørsmål som gjelder kontrollen over de ekstra-nasjonale ressurser, *kan* og *bør* skje via de internasjonale organisasjoner, fortrinnsvis via FN.

En rekke faktorer synes imidlertid å indikere at ensidig satsing på slike muligheter iallfall idag neppe er helt realistisk politikk. Særlig viktig er i denne forbindelse de erfaringer man har fra den praksis som allerede er blitt etablert m.h.t. de aktuelle og beslektede spørsmål.

c) *Eksempler på etablert praksis.*

En rekke spørsmål som berører de «nye territoriers» stilling og derved i noen grad også utnyttelsen av de ekstra-nasjonale ressurser, har i de siste ca. 15 år vært gjort gjenstand for drøftelser som tildels har resultert i enighet om løsninger. Fremgangsmåten har her gjerne vært drøftelser mellom de respektive regjeringer som har vært særlig interessert i et nærmere avgrenset problemfelt. Noen av drøftelsene har tatt form av formelle *konferanser*. En slik var den havbunnkonferanse som resulterte i Geneve-konvensjonen av 1958. Det ble her fastslått at kyststatene skulle øve nasjonal jurisdiksjon over kontinentalsokkelen ned til 200 m. dyp, eller alternativt, så langt ut som utnyttelse til-

lot. Senere teknologisk utvikling utvikling har medført at det er det sistnevnte kriterium som nå har praktisk betydning, noe som eventuelt vil kunne innebære en løsning i samsvar med den foran nevnte kyststats-teori. Havbunnskonvensjonen er imidlertid tiltrådt av et relativt begrenset antall stater, og er ikke å anse som noen endelig løsning av havbunnsspørsmålet. Senere forsøk på å løse spørsmålet via FN (FN's Havbunnskomiteé) har iallfall foreløpig ikke gitt praktiske resultater. For Nordsjøens vedkommende er jurisdiksjonsproblemenene på havbunnen blitt avklart i løpet av 1960-årene ved traktater mellom de respektive kyststater. Her har også den Internasjonale Domstol i Haag spilt en viss rolle som konsultativt organ.

For polarområdenes vedkommende er det inngåelsen av Antarktistraktaten i 1959 som påkaller særlig interesse. Traktaten ble inngått ved en konferanse mellom 12 stater med spesielle interesser i Antarktis, og innebar at stridigheter m.h.t. kryssende nasjonale krav og interesser ble bilagt til fordel for aktivt samarbeid, særlig når det gjelder den vitenskapelige utforskning av verdensdelen. Faktisk har traktaten medført en utvikling i retning av internasjonalisering av Antarktis, men gir få holdepunkter for hvordan de respektive statene vil forholde seg dersom økonomisk utnyttelse av Antarktis skulle bli en realitet. Denne eventualitet og det dette innebærer, vil traktatpartene trolig måtte ta opp til drøftelse ved sine såkalte «konsultative møter», som er en ordning med jevnliges rådslagninger i samsvar med Antarktistraktens bestemmelser.

I 1967 inngikk USA og USSR en traktat angående Månen og andre himmellegemer. Formelt foregikk dette i FN's regi, men i realiteten var traktaten resultat av bilaterale forhandlinger mellom de to supermaktene. Avtalen (som forøvrig bl. a. når det gjaldt prinsippene om ikke-militarisering m. m., var utformet etter mønster av Antarktistraktaten) dekket imidlertid ikke forhold av direkte betydning for en eventuell økonomisk utnyttelse av det ytre rom. Denne eventualitet er vel heller ikke umiddelbart forestående, — vår tids raske utvikling til tross.

Som man vil se, er der ved forhandlinger enkeltstater imellom oppnådd visse resutlater med relevans for spørsmålet om hvem som skal kontrollere (og eventuelt regulere utnyttelsen av) de ekstra-nasjonale ressurser. Forhandlingene har dels vært ført ved konferanser, dels ved direkte bi- og multilaterale drøftelser. Herigjennom er det blitt etablert en praksis m.h.t. behandlingen av slike saker, og vunnet erfaringer som kan vise seg å være verdifulle for fremtidig løsning av de oppgaver som fremdeles ligger og venter på dette felt.

Med hensyn til spørsmålet om hvem som skal utnytte og/eller regulere utnyttelse av ressurser i «nye territorier», har det i de senere år blitt fremsatt en rekke mer eller mindre seriøse forslag og ideer. Når det spesielt gjelder de ekstra-nasjonale ressurser som finnes på havbunnen, har det fra en rekke fremtredende hold blitt tatt til orde for en del beslektede planer, som i grove trekk kan sammenfattes som i det følgende:

— Der opprettes en særorganisasjon under FN for å regulere utnyttelsen av disse ressurser (ved lisensiering av konsesjoner o. l.). Organisasjonen skal gis myndighet til å innkreve avgifter (royalties) av den virksomhet som kommer igang.

På denne måten ønsker man å slå to fluer i én smekk: (1) Løse spørsmålet om kontroll over de ekstranasjonale ressurser på havbunnen, og (2) løse FN's finansielle problemer, og derved muliggjøre f. eks. større inntektsoverføringer til underutviklede land eller større uttelling til andre globale, ideelle formål.

Prinsipelt skulle det ikke være noe i veien for at en slik plan kan utvides til å omfatte også andre «nye territorier» enn bare havbunnen, og lignende ideer har da også (på mer uformell og privat basis) vært fremmet med henblikk på den virksomhet som eventuelt måtte komme igang i Antarktis.

Forslag av denne type kan synes besnærende, men det gjør seg utvilsomt gjeldende en del åpenbare betenkeligheter i denne forbindelse, hvorav de viktigste er:

1. Spørsmålet om det rettslig holdbare i en slik makt-usurpasjon fra FN's side.
2. De praktiske hindringer, innbefattet de negative erfaringer man har m.h.t. spørsmålet om vidtrekkende delegasjon av myndighet fra de respektive enkeltstater til FN.
3. Det betenkelige ved å knytte spørsmålet om kontroll over de ekstra-nasjonale ressurser sammen med spørsmålet om FN's finansiering, for såvidt som de to spørsmål saklig sett er innbyrdes irrelevante.

Vi behøver ikke her ta stilling til hvor vektige de enkelte innvendingene er, men kan merke oss at forslaget om FN-kontroll ikke uten videre er noen selvsagt løsning.

Hvilke andre muligheter har man så for løsning av problemet med regulering av ressursutnyttelse i «nye territorier»?

En mulighet, som riktignok foreløpig befinner seg på det teoretiske plan, men som med tiden kan bli reell nok, er opprettelsen av én eller flere «*territorie-besittende internasjonale organisasjoner*». Med dette uttrykket siktes det til en løsningsmodell av en mellomtype; mellom den foran nevnte condominium-løsning og en løsning med FN-kontroll (det være seg direkte eller via en særorganisasjon). I forhold til disse to løsningsmodeller vil en territoriebesittende internasjonal organisasjon kunne utvise større *fleksibilitet*. For et gitt «nytt territorium» kan der eventuelt gis en *ad hoc*-løsning som ikke behøver være bundet til et rigid mønster for organisasjonsstruktur m.m., men som mest mulig er tilpasset det enkelte områdes lokale beskaffenhet og de særlige behov og interesser som der gjør seg gjeldende. Således vil opprettelsen av en slik organisasjon kunne skje under medvirkning av primært de stater som særlig blir berørt av utviklingen i vedkommende «nye territorium». Derved ville man få et organ som ikke bare er mer representativt for de legitime interesser i områder, men som også ville være mer beslutningskraftig og mindre tungrodd enn hva tilfellet trolig måtte bli med en FN-administrasjon eller et tilsvarende organ

basert på prinsippet om universell deltagelse.⁶⁾

Som enda en innfallsport til en bedre forståelse av hvilke muligheter som foreligger for løsning av spørsmålet om reguleringen av ressursutnyttelse i «nye territorier», kan vi betrakte visse tendenser som for tiden gjør seg gjeldende på de «ekstra-nasjonale felter» forøvrig. Et interessant trekk her er den utvikling som er å spore m.h.t. den *vitenskapelige utforskning* som naturlig nok går forut for økonomisk utnyttelse. Samtidig som nasjoner med den nødvendige *kapabilitet* (*dvs.* i første rekke supermaktene) satser enormt på dette felt, utvikles en stadig større grad av internasjonalt samarbeid. Dette er et forhold som er blitt særlig sterkt poengtert av amerikaneren Philip M. Smith.⁷⁾ Med utgangspunkt i erfaringene fra det vitenskapelige samarbeid i Antarktis forespeiler han en utvikling (særlig innen romforskningen) med et stadig mer integrert internasjonalt samarbeid, som etterhvert også vil få politiske følger. En slik økende grad av integrasjon av forskjellige lands innsats m.h.t. såvel det vitenskapelige felt som andre faglige saksområder, er det man forstår med et nydannet begrep som «ikke-territorial føderalisme».

Et internasjonalt samarbeid i det perspektiv som er antydnet ovenfor, kan sees som en nøkkel til samarbeid på det politiske plan, også m.h.t. spørsmål som gjelder territorial suverenitet. I meget av det som foregår av vitenskapelig og «ikke-politisk» samarbeid ligger også en mulighet til å eksperimentere seg frem til nye politiske samarbeidsformer, som eventuelt kan appliseres på de «nye territorier», i særdeles-

het hva angår utnyttelsen av de ekstra-nasjonale ressurser.

Sentralt i dette bilde står Antarktis-samarbeidet, både p.g.a. de erfaringer som allerede er vunnet og p.g.a. de muligheter som her foreligger til å vinne nye erfaringer i ly av de spesielle, traktatfestede forhold. Slike erfaringer kan få betydning for den videre utvikling såvel i Antarktis selv om i andre «nye territorier».⁸⁾ Det er derfor all grunn til å følge den videre utvikling i Antarktis med et våkent øye, spesielt dersom verdensdelens naturressurser skulle gi grunnlag for utvidet, utnyttelses-orientert virksomhet der.

Vi har i det foregående i vesentlig utstrekning beskjeftiget oss med problemer vedrørende såkalte «ekstra-nasjonale ressurser». Man må kunne fastslå at der finnes enorme naturressurser som må sies å være av ekstra-nasjonal karakter, og man må kunne gå ut ifra at slike ressurser i fremtiden i økende grad vil bli gjort gjenstand for kommersiell utnyttelse. Omfanget av slik utnyttelse vil i første rekke være et teknologisk og økonomisk spørsmål,

men også politiske faktorer vil i høy grad spille inn, samtidig som utviklingen i seg selv reiser spørsmål av politisk art. Man står derfor overfor et stadig mer presserende behov for en avklaring m.h.t. hvem som skal utnytte og/eller regulere utnyttelsen av disse ekstra-nasjonale ressursene.

Vi har understreket hvordan dette spørsmålet henger sammen med (og egentlig er en del av) det videre spørsmål om å skape politisk og rettslig ordnede forhold i områder som hittil ikke har vært omfattet av noen slik regulering, dvs. slike områder som vi med en fellesbetegnelse kaller «nye territorier».

Spørsmålet om hvem som skal utnytte og/eller regulere utnyttelsen av de ekstra-nasjonale ressurser berører en rekke problemer av komplisert og politisk delikat natur. I denne omgang har det ikke vært hensikten å an vise noen patent-løsning. De foregående avsnitt er snarere ment å være en presentasjon av de aktuelle problemstillinger, relevante prinsipper, praksis og ideer, for dermed å gi et utgangspunkt for videre drøftelse av løsningsalternativer og muligheter.

Odd Gunnar Skagestad.

NOTER:

- 1) Jfr. Finn Sollie, *Den nye utvikling i polområdene*, studie AA:P110, Fridjof Nansen-Stiftelsen på Polhøgda, 1972.
- 2) Jfr. Finn Sollie, Odd Gunnar Skagestad og Truls Hanevold, «Ekstra-nasjonale rikdommer — Hvem skal kontrollere havbunnen, Antarktis og verdensrommet?», i *FN etter 25 år*, Norsk Utenrikspolitisk Institutt, 1970, s. 72—91.
- 3) For en mer inngående teoretisk fremstilling av de to prinsipper, se Robert Lansing, *A Unique International Problem*», *American Journal of International Law*, Vol. XI, 1917.
- 4) Som referanseverk skal i denne forbindelse henvises til Gustav Smedal, *Erhvervelse av statsbøiher over polområder*, Oslo 1930.
- 5) Jfr. også Jens Evensen, *Muligheter og rettigheter på havbunnen*, Oslo 1970.
- 6) Jfr. Odd Gunnar Skagestad, *Samarbeidsformer: Aktuelle modeller for polområdene*, studie AA:P116, Fridthjof Nansen-stiftelsen på Polhøgda, 1972.
- 7) Philip M. Smith, «Prospects for International Cooperation On The Moon: The Antarctic Analogy», *Bulletin of the Atomic Scientists*, Vol. XXV, No. 7, Sept. 1969.
- 8) Finn Sollie, «The Political Experiment in Antarctica», *Bulletin of the Atomic Scientists*, Vol. XXVI, No. 10, Dec. 1970.